

Programma – **Versie d.d. 14 juni 2026**

Symposium Ritueel en liturgie in tijden van oorlog en vrede

Diensten Geestelijke Verzorging in de Krijgsmacht, Vereniging voor Liturgiestudie en IRiLiS

Donderdag 26 november 2026. 10.00u –16.30u

Er woedt oorlog in Europa en in andere delen van de wereld. Door toenemende oorlogsretoriek en stijgende defensie-uitgaven lijkt de oorlog ook dichterbij te komen. Wie het nieuws volgt, ontkomt niet aan verhalen over oorlog en oorlogsdreiging.

Tijdens dit symposium gaan we in op de vraag hoe de thematieken van oorlog, vrede, verzoening en herdenken present worden gesteld in ritueel en liturgie. Komen de oorlogen ter sprake in de kerkelijke vieringen; is dat wenselijk, en zo ja: hoe dan? Hoe herdenken we de slachtoffers van oorlogen uit verleden en heden? Welke rituele handelingen geven steun en moed aan soldaten tijdens uitzendingen?

De Diensten Geestelijke Verzorging in de Krijgsmacht, de Vereniging voor Liturgiestudie en het Instituut voor Rituele en Liturgische Studies nodigen pastores, dominees, geestelijk verzorgers, liturgiewetenschappers, rituele experts en beleidsmakers uit om in gesprek te gaan over ritueel en liturgie in tijden van oorlog en vrede.

Het symposium vindt plaats in Huis ter Heide - Beukbergen, de conferentielocatie voor Defensie. Landgoed Beukbergen is goed bereikbaar met openbaar vervoer en de auto.

Programma:

10.00u	Inloop, ontvangst met koffie en thee
10.30u	Opening door Samuel Goyvaerts, dagvoorzitter
10.45u – 11.15u	Lezing 1 door Erik Sengers <i>Wat is de rol van de kerken in situaties van oorlog, vrede en verzoening?</i>
11.15u – 11.35u	Lezing 2 door Deborah van den Bosch <i>Ervaringen van een protestante geestelijk verzorger: rituelen tijdens een missie, de rol van religie en ritueel voor soldaten.</i>

11.35u – 11.45u	Vragen en discussie
11.45u – 12.15u	Lezing 3 door Petra Mergaerts <i>Hoe concreet komt oorlog ter sprake in de liturgie, is dit wenselijk. De oorlog als thema van gebeden, voorbede, verkondiging, symbolische handeling, muziek.</i>
12.15u – 12.30u	Vragen en discussie
12.30u – 13.30u	Middagmeditatie (15 min) en lunchpauze
13.30u – 13.45u	Een lied onder leiding van Martin Hoondert en... (piano/orgel) Het lied tegen de Derde Wereldoorlog
13.45u – 14.15u	Lezing 4 door Gösta Huijs, Humanistisch raadsman bij de krijgsmacht <i>Ervaringen vanuit het humanisme: welke ritueel repertoire tijdens een missie?</i>
14.15u – 14.45u	Lezing 5 door Dion van den Berg (voormalig medewerker bij PAX) <i>Hoe kunnen rituelen en herdenkingspraktijken bijdragen aan verzoening, wat werkt wel, wat werkt niet? Met voorbeelden uit post-conflict situaties, bijv. Srebrenica.</i>
14.45 – 15.00u	Vragen en discussie
15.00u – 15.15u	Een lied onder leiding van Martin Hoondert en ... (piano) If the war goes on (<i>Voices together</i> 794)
15.15u – 15.30u	Mirella Klomp: afronding met enkele concluderende beschouwingen
15.30 – 16.30u	Borrel, ontmoeting en netwerken